

Public reporting; A Framework for Combating Corruption

Ahmad Markaz Malmiri¹

Received Date: 1 Aug 2021

Ali Akbar Kermani²

Reception Date: 31 Oct 2021

Hassan Zarei Mahmoudabadi³

Abstract

Reporting corruption can be seen as disclosing information about mismanagement or abuse of power to commit an illegal act or act. It seems that our rules on reporting are only focused on testimony and information, and in this context, we have supported the person who reports corruption. Public participation in reporting corruption is one of the effective factors in preventing corruption by determining the reward system, compensating the reporter in case of damage by violators, maintaining identity and confidentiality, banning dismissal and job support, Reporting the transparent performance of violations to the public, the use of advanced electronic devices to receive complaints and public reports of violations can be implemented and practical. Fighting corruption according to the strategic policies of the leadership can also strengthen the field of greater public participation in political affairs and democracy.

Keywords: corruption, reporting, public opinion, strategic policy

¹Assistant Professor of Public Law, Islamic Council Research Center, Tehran, Iran.
(Corresponding author)

²PhD student in Public Law, Islamic Azad University, Meybod Branch, Meybod, Iran

³Assistant Professor, Department of Iranian Studies, Meybod University, Meybod, Iran

گزارش دهی مردمی؛ چهارچوبی تدوینی برای مقابله با فساد

احمد مرکزالمیری^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۵/۱۰

علی اکبر کرمانی^۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۸/۰۹

حسن زارعی محمودآبادی^۳

چکیده

گزارش دهندگی فساد را می‌توان به مفهوم افشای اطلاعات مربوط به سوء مدیریت و یا سوء استفاده از قدرت برای انجام رفتار یا فعلی غیرقانونی تلقی نمود. به نظر می‌رسد قواعد ما در مورد گزارش دهندگی تنها معطوف به شهادت و مطلع بوده و در همین چهارچوب به حمایت از فرد گزارش دهنده فساد پرداخته باشد. فرضیه پژوهش حاضر این بوده است که مشارکت مردم در گزارش دهندگی فساد یکی از عوامل موثر در پیشگیری از فساد می‌باشد که از طریق تعیین نظام پاداش، جبران خسارت وارده به فرد گزارش دهنده در صورت ایراد خسارت از سوی متخلفین، حفظ هویت و محرمانگی، منع اخراج از کار و حمایت شغلی، گزارش عملکرد شفاف تخلف به مردم، استفاده از وسایل الکترونیکی پیشرفته جهت دریافت شکایت و گزارش‌های مردمی از تخلفات می‌تواند اجرایی و عملی گردد. مقابله با فساد با توجه به سیاست‌های راهبردی تدوینی رهبری می‌تواند زمینه مشارکت همگانی بیشتر مردم در امور سیاسی و مردم‌سالاری را نیز تقویت نماید. روش تحقیق در این مقاله، کیفی از نوع تفسیری است و داده‌های پژوهش به شیوه کتابخانه‌ای و از طریق فیش برداری گردآوری می‌شوند.

کلید واژگان: فساد، گزارش دهی، افکار عمومی، سیاست راهبردی

^۱. استادیار حقوق عمومی، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

markazma@gmail.com

^۲. دانشجوی دکتری تخصصی حقوق عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد میبد، میبد، ایران.

^۳. استادیار گروه ایران‌شناسی، دانشگاه میبد، میبد، ایران

یکی از نگاه‌های اصلی که در گذشته نسبت به مقابله با فساد وجود داشت این بود که ابتدا باید گذاشت توسعه اقتصادی ایجاد گردد و سپس به مبارزه با فساد در طی فرآیند توسعه پرداخت. فساد اداری خود یکی از شاخصه‌های کشورهای در حال توسعه محسوب می‌گردد. به تبع نسبی‌گرایی فرهنگی نیز نشأت گرفته از همین دیدگاه بود. این رویکرد بسیار شبیه به حقوق بشر بود. در آن زمان این دیدگاه وجود داشت که شما نمی‌توانید از یک کشور فقیر خواستار احترام به حقوق بشر باشید زیرا باید آن را توسعه داد. اکنون همه اینها تغییر کرده است و ایده اصلی درست برعکس است. اکنون فساد اداری به عنوان علت فقر تلقی می‌شود، نه صرفاً یک پیامد. توجیه فساد و ستم با این دلیل که آنها بخشی از فرهنگ هستند، دیگر امکان‌پذیر نیست. جمهوری اسلامی ایران با قرار دادن دو محوریت اسلامیت و جمهوریت مقابله با فساد را هم یک آرمان دینی و هم یک خواست مردم مسلمان نشأت گرفته از خواست یک جامعه اسلامی می‌داند. الزام مسئولان به تدوین سیاست‌های کلی مقابله بنا به راهبردهای تاکید مقام معظم رهبری و مشارکت مردم در گزارش‌دهی فساد برای داشتن جامعه پاک می‌تواند دو محور اصلی برای مقابله و حتی پیشگیری از فساد باشد.

اثرات فساد

فساد آسیب‌زایی به جامعه وارد می‌کند. سطح بالایی از فساد در یک کشور باعث کاهش سرمایه‌گذاری داخلی و کاهش ورود سرمایه‌گذاری خارجی به کشور می‌شود (World Bank, 1999). همچنین باعث کاهش کارایی اقتصادی طرح‌های اقتصادی می‌گردد زیرا پول برای پروژه‌های اشتباه هزینه می‌شود. همین عوامل خود به خود سبب نتیجه کاهش رشد اقتصادی کشور خواهد گردید (UNDP, 2004). نه تنها فساد مانعی برای توسعه است بلکه سبب ایجاد بی‌عدالتی در جامعه می‌گردد. شرکتی که با استفاده از رشوه امتیاز یک قرارداد را به دست می‌آورد مطمئناً نیز منصفانه عمل نمی‌کند و در حقیقت وجود رقابت را مخدوش می‌کند. فساد مالی نسبت به افراد فقیر نیز ناعادلانه است زیرا بودجه موجود برای هزینه‌های بخش اجتماعی را کاهش می‌دهد و پرداخت رشوه برای خدمات اجتماعی مانند مراقبت‌های پزشکی و تحصیل برای فرزندان آنها افزایش یافته و سبب بی‌عدالتی خدماتی و آموزشی نیز خواهد گردید. بر همین اساس افزایش فساد اداری و مالی سبب افزایش فقر و تحمیل هزینه‌های بیشتری به افراد با درآمد کمتر در جامعه می‌گردد. علاوه بر این، فساد سبب کاهش الزام قانونی قوانین و مقررات تبیین شده می‌گردد چرا که موجب عدم رعایت الزامات ایمنی، بهداشت عمومی و حفاظت از محیط زیست می‌شود.

تاثیر گزارش‌دهی سازمانی بر افکار عمومی

گسترش فساد و تأثیرات آن به لطف تلاش‌های سازمان‌های مختلف مانند سازمان شفافیت مالی (TI) سبب گسترش مقابله و حتی پیشگیری از فساد گردیده است. این سازمان‌ها بر اساس گزارش

هایی که دریافت می کنند اقدام به انتشار گزارش ها فساد در کشورها می کنند. دولتها نیز نگران نحوه قرار گرفتن در این شاخص هستند که توسط رسانه ها و سازمان های غیردولتی (NGO) برای حمله به دولتهایی که مبارزه جدی با فساد ندارند، استفاده می شود. امروزه همه دولت ها وانمود می کنند که با فساد مبارزه می کنند. همچنین TI شاخص رشوه دهندگان را منتشر می کند که احتمال رشوه پرداختی توسط شرکت های کشورهای صنعتی می پردازد که همین مسئله سبب تحت پیگرد قرار گرفتن آنها در کشورها پاک نیز می شود. علاوه بر این، تعداد زیادی از سازمان های دیگر نیز بر افکار عمومی تأثیر می گذارند. در واقع هدف این سازمان ها تأثیر گذاری بر افکار عمومی جهت فشار بر دولت های حاکمه جهت مقابله با فساد می باشد. سازمان ها و اتحادیه ها بسیاری وجود دارند که توانسته اند با انجمن های بسیاری در کشورهای مختلف همکاری نموده و به گزارش مالی و نمونه های فساد در ادارت و صنایع کشورها بپردازند.

همچنین بسیاری از موسسات توسعه ای - دو جانبه و همچنین موسسات مالی بین المللی - توجه مردم را به فساد و اثرات مخرب آن جلب کرده اند. مهمترین نمونه آن در سال ۱۹۹۵ بود که رئیس بانک جهانی علیه فساد اعلان جنگ کرد و ادعا کرد که فساد بزرگترین مانع توسعه است. امروزه، اکثر موسسات توسعه برنامه های خاص ضد فساد دارند (OECD, 2003). بعلاوه، آنها دفاتر ویژه ای را تأسیس کرده اند که وظیفه مبارزه با فساد را در برنامه های خود و در سازمان های خود دارند (BANCO INTERAMERICANO DE DESARROLLO, 2003).

فساد و سیستم سیاسی

به نظر می رسد که در کشورهای دموکراتیک و همچنین در کشورهای تک حزبی فساد گسترده وجود دارد. ورود دموکراسی به طور خودکار فساد را کاهش نمی دهد. کیفیت نهادی پایین به معنای بالا بودن فساد است. به محض اینکه مردم چنین برداشتی را از دست می دهند، سیستم مشروعیت خود را از دست می دهد، فرار مالیاتی افزایش می یابد و فضای سرمایه گذاری تحت تأثیر قرار می گیرد (Kaufmann, 2003). فساد باعث افزایش نابرابری و ایجاد ناکارآمدی می شود. به همین دلیل، فساد به مشروعیت یک رژیم از هر نوع حکومت، خواه دموکراتیک یا دیکتاتور، آسیب می رساند (Ackerman, 2002). متناسب با گزارش سازمان ها و نگاه مردم کشورها نیز خود به اصلاح درون سیستمی اقدام می نمایند. کمیسیون مستقل مبارزه با فساد در هنگ کنگ و دفتر تحقیقات رویه های فاسد سنگاپور به رسمیت شناخته شده اند که هر دو در مبارزه موفق با فساد در کشورهای متبوع خود موفقیت های زیادی داشته اند (POPE, 2000). چنین نهادهای خاصی در بولیوی نیز موفقیت هایی کسب کرده است. اندونزی نمونه دیگری است که در آن نهاد ویژه ای تأسیس شده و دادگاه ویژه ای برای پرونده های فساد اداری تأسیس شده است. کمیسیون های ضد فساد در نقاط مختلف جهان شکل گرفت که خود در درون دولت ها نیز به گزارش های ماهانه و

سالانه اقدام می نمایند (Kaufmann, 1998). در کشور ما جدایی از قوانین موجود رهبری نیز در سخنان خود بارها به لزوم مقابله و مبارزه با فساد به عنوان یک وظیفه نظام تاکید نموده اند. ایشان سه قوه حاکم بر کشور را در وهله اول عهده دار اصلی مقابله با فساد قرار می دهند^۱ تدوین سیاست های زد فساد توسط مسئولان اجرای و تقنینی با توجه به دو عامل بسترساز رقابت سالم اقتصادی و کمک به اجرایی شدن صحیح سیاستهای اصل ۴۴ یکی دیگر از راهبردهای رهبری جهت مقابله با فساد اداری و اقتصادی است.^۲ نظام اسلامی یک نظام ضد فساد است که مشارکت مردم به تبع عامل اصلی مقابله با فساد نیز می باشد.

جامعه مدنی و رسانه ها

یکی از موضوعاتی که از نظرسنجی های داخلی و گزارش های رسانه ای ناشی می شود خواست مردم در مقابله با فساد است. اگر چنین نگرانی عمومی درباره فساد توسط دولت برطرف نگردد مردم در تشکل های مدنی برای اصلاح امر بسیج خواهند شد (DOIG, 2009: 34). جامعه مدنی و رسانه ها برای ایجاد و حفظ جو در زندگی عمومی بسیار مهم هستند که در بسیاری موارد باعث آشکارسازی تقلب و فساد در جامعه می شوند. در واقع، آنها بدون شک مهمترین عامل برای از بین بردن فساد سیستمی در نهادهای عمومی هستند. فساد فقط زمانی کنترل می شود که شهروندان دیگر تحمل آن را نداشته باشند. سازمان های خصوصی، نهادهای حرفه ای، رهبران مذهبی و گروه های مدنی همه در نتیجه اقدامات ضد فساد و علاقه شهروندان به آشکارسازی این وقایع به روند کار سهیم هستند. نهادهای عمومی، خصوصی و حتی دولتی می توانند در چارچوب وظیفه خود و با حمایت کامل دولت ها فعالیت هایی مانند کارگاه های آموزش نوع گزارش دهی و آموزش روزنامه نگاران را انجام دهند. همین عوامل سبب مشارکت و آموزش بیشتر شهروندان می گردد (World Bank, 1997: 47). رسانه ها با درج و انعکاس ناهنجاری های اجتماعی و عواقب شومی که در انتظار افراد کجرو قرار دارد به طور غیر محسوس اقدام به کنترل و پیشگیری از ناهنجاری ها در جامعه می کند. رسانه ها عمدتاً از طریق اقناع پذیری بهتر می توانند در کنترل اجتماعی مؤثر باشد. وقتی که چنین خبری در مطبوعات درج می شود که: "مدیر عامل یک شرکت تجاری بین المللی به اتهام قاچاق تجهیزات پزشکی به جزای نقدی محکوم شد" (حیب زاده و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۱۷) سایر مدیران اقتصادی که در معرض فساد های مالی قرار گرفته اند، حداقل در مورد یاد شده احتیاط بیشتری خواهند کرد.

^۱ نگاه کنید به: بیانات مقام معظم رهبری در خطبه نماز جمعه تهران، ۱۳۸۰/۲/۲۸ قابل مشاهده در:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3066>

^۲ نگاه کنید به: بیانات رهبری در دیدار مسئولان اقتصادی و دست اندرکاران اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی، ۱۳۸۵/۱۱/۲۰ قابل مشاهده در:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3377>

کمک به ساز و کار گزارش دهی از طریق اعلام موارد وقوع فساد به مراجع تحقیق و پیگیری آن و تشویق مردم به همکاری با این سازوکار، اقدام مؤثر دیگری است که می تواند نتیجه فعالیت نهادهای مدنی باشد. می توان ادعا نمود که در موفقیت یا عدم موفقیت سازوکار گزارش دهی فساد به مراجع تحقیق، بزرگ ترین عامل تعیین کننده همکاری اعضای جامعه مدنی با آن است. نهادهای مدنی و اعضای فعال در آن می توانند به خوبی به اعلام موارد فوق فساد به این سازوکار کمک نمایند و با پیگیری گزارش های رسیده باعث ایجاد تلاش و انگیزه بیش تر در مراجع تحقیق شوند و در مقابل هرگونه اهمال کاری یا عدم رسیدگی به گزارش های بایستند. همچنین نهادهای مدنی می توانند با تشویق همه جانبه مردم در جهت همکاری با مراجع تحقیق و متقاعد نمودن آنان مبنی بر اینکه از رهگذر این همکاری هیچ خطری آن ها را تهدید نخواهد کرد، باعث ارتقای سطح همکاری های مردمی شوند.

زمینه مشارکت مردمی در گزارش فساد

در جرائم مربوط به فساد میزان شناخت بزهکار توسط گزارش دهنده یک عامل مرتبط است که همچنین برای تأثیر بر رفتار گزارشگری قربانیان جرم در نظر گرفته می شود. با این حال، تحقیقات تجربی یافته های متناقضی را در این زمینه به دست آورده است. هرچند که از برخی مطالعات می توان نتیجه گرفت که اگر گزارش دهندگان بزهکار را بشناسند، کمتر گزارش می دهند هر چند که عدم رابطه فامیلی (نسبی یا سببی) در برخی تحقیقات نشان دهنده گزارش دهندگی جرم نیز می باشد. به طور کلی می توان سه عامل اصلی را در گزارش دهندگی جرم فساد موثر دانست:

۱. محل ارتکاب جرم فساد
۲. میزان شناخت گزارش دهنده
۳. و اینکه آیا مجرم در همان سازمان قربانی عضو است یا خیر؟

سه مدل نظری کلاسیک در مطالعات مربوط به رفتار گزارش شده قربانیان جرم وجود دارد که به همین میزان در گزارش دهندگان فساد نیز می تواند مصداقیت داشته باشد. اولاً، در ادبیات تجربی، اغلب از یک مدل اقتصادی استفاده می شود. در این مدل فرض بر این است که تصمیم برای گزارش یک جرم به پلیس بر اساس محاسبه هزینه و فایده توسط گزارش دهنده تعیین می شود که آیا ارزش تلاش را دارد. طبق این مدل، حوادثی که منجر به خسارت مادی و جسمی کم یا هیچ خسارت شود، کمتر به پلیس گزارش می شود، زیرا انجام این کار همیشه هزینه های معامله را در بر دارد (زمان بر است)، در حالی که منافع مورد انتظار کم یا حتی وجود ندارد. در مورد فساد نیز همینطور می باشد چرا که فرد گزارش دهنده میزان منفعت عقلایی یا ارزش گزارش خود را در تأثیر به جایی گذاشته در نظر خواهد گرفت. بنابراین رفتار و افعالی که سبب آسیب بیشتر می شوند به

طبع بیشتر گزارش خواهند شد. دوم، محققانی هستند که یک مدل روانشناختی را به عنوان نقطه شروع می‌گیرند (Goudriaan, 2006: 87-90) این مدل فرض می‌کند که عوامل دیگر - از جمله شبکه اجتماعی فوری قربانی - نیز در تصمیم‌گیری نقش دارند. این محققان تصور می‌کنند که قربانیان نه تنها برای تصمیم‌گیری در مورد اینکه چه کاری انجام دهند، یک محاسبه سود و منفعت انجام می‌دهند، بلکه بعضی اوقات آنها بیش از حد احساسی هستند یا از تصمیم منطقی خیلی ترس دارند. علاوه بر این، آنها تصور می‌کنند که گزینه‌های رفتاری مختلفی پس از گزارش دهی وجود دارد. گزارش به پلیس یک گزینه است، تلاش برای یافتن راه حل خصوصی گزینه دیگر. مدل سوم مورد استفاده یک مدل جامعه‌شناختی (کلان) است که بیان می‌کند احتمال گزارش شدن یک حادثه به پلیس با توجه به ساختارهای اجتماعی در جامعه‌ای که هر دو قربانی و بزهکار در آن زندگی می‌کنند تعیین می‌شود برای مثال، فرض بر این است که گزارش دادن به پلیس (درخواست کنترل اجتماعی رسمی) با سایر اشکال کنترل اجتماعی رابطه منفی دارد. این توضیحات جامعه‌شناختی با دو مدل قبلی تفاوت زیادی دارد زیرا بر تأثیر متغیرهای زمینه‌ای متمرکز است و رفتار گزارش را بیشتر در یک سطح جمع مطالعه می‌کند.

حمایت از گزارش دهندگان جرم و افشاکنندگان فساد در قوانین کشورها

در قوانین اساسی و فدرالی ایالات متحده آمریکا از گزارش دهندگان جرم حمایت شده است. همچنین دادگاههای فدرال نیز در ارتباط با گزارش دهندگان خود می‌تواند حمایت‌های قانونی را اعمال دارد. همچنین دادگاههای فدرال در مواردی خود راسا هم می‌توانند روزنامه‌نگارانی را که اطلاعاتی در دست دارند که افشا نمی‌کنند به افشای اجباری و تحویل به دادگاه وادار نمایند. البته ایالات متحده آمریکا از گزارش دهندگان به عنوان شاهد استفاده نموده و به این شکل گزارش آنها را یک ادله در دادرسی در نظر می‌گیرد (Warren, 1994: 554). گزارش دهندگان می‌توانند در حضور هیات منصفه به ارائه گزارش یا همان شهادت خود بپردازند و جرم را گزارش دهند. یکی از راهبردهای مهم آمریکا برای مشارکت شهروندان اجرای طرح پلیس جامعه محور می‌باشد. پلیس جامعه محور نوعی راهبرد است که دارای سه مؤلفه اصلی مشارکت شهروندان، حل مشکل و تمرکززدایی می‌باشد که قابل جدا شدن از یکدیگر نیستند؛ اما در هر حال باید دانست که نوع اجرای این مؤلفه‌ها مکان به مکان فرق می‌کند (خلیلی اردکانی، ۱۳۹۴: ۱۳۲). این مسئله را هم باید در نظر گرفت که در قوانین آمریکا نمی‌توان افراد را به اجبار به شهادت یا گزارش فساد وادار نمود (Hoffman, 1984: 833). قوانین پیرامون حمایت از افشاگران فساد در آمریکا با توجه به انواع فساد به سه دسته تقسیم میشوند: ۱. ابتدا قوانین و مقرراتی که مربوط به فساد در بخش عمومی میشود. این دسته خود به دو زیرگروه تقسیم میشود. زیرگروه اول شامل قوانین و مقرراتی میشود که موضوع آنها اقدامات متقلبانه و فریبکارانه‌ی بخش خصوصی در مواجهه با بخش دولتی است. همانند سوء استفاده از تسهیلات و منابع مالی اعطا شده، ثبت نامناسب حسابها

(حسابداری نامناسب و متقلبانه)، دادن رشوه، سوء استفاده از مجوزها و پروانه های اعطایی و ... زیرگروه دوم، اقدامات مأمورین دولتی است که در مواجهه با بخش خصوصی صورت میگیرد که شامل: پارتی بازی، دریافت رشوه، سوء استفاده از منابع مالی و تخصیص بودجه در محل غیرقانونی و ... میشود 2. دسته ی دوم به قوانین و مقررات حمایت از افشای فساد و سوء جریان در بخشهای غیردولتی اختصاص مییابد. به ویژه در خصوص شرکتهای سهامی عام که در جای خود به بررسی آن میپردازیم^۳. و در نهایت دسته ی سوم، مربوط به مبارزه با فساد و سوء استفاده از قدرت سیاسی در حکومت است که نمونه ی بارز آن اقدامات ادوارد اسنودن در افشای جاسوسی و مراقبت غیرقانونی در سطح جهانی که توسط سازمانهای امنیتی امریکا با همکاری برخی کشورهای دیگر صورت میگرفته و یا افشای اسنادی حاکی از بازجویی همراه با شکنجه در امریکا می باشد(طاهرخانی و آرامهر، ۱۳۹۷: ۱۹ و ۲۰).

وظیفه گزارش جرم در فرانسه، نخستی نبار در حیطه شغلی مطرح شد و هدف از آن، حمایت از نیروی کار و همکاران و ممانعت از جنبش های مقاومت بود (قانون ۲۵ اکتبر ۱۹۴۱) گرچه بعدها این وظایف با اصلاحات انجام شده و مصوبات دولتی، تعدیل یافت و شکل قانون به خود گرفت، ولی هنوز گزارش اجباری جرم در فرانسه سابقه ننگینی دارد و به دلیل تجربه گزارش های خصمانه در حیطه شغلی، هنوز برای ایجاد تمایز میان وظایف گزارش جرم کنونی با آنچه در قانون ۱۹۴۱ بوده است، تمایل وجود دارد. پس از آزادی فرانسه (اردنانس ۲۵ ژوئن ۱۹۴۵) بار دیگر عدم گزارش ارتکاب جنایات، تحت ماده ۶۲ قانون مجازات این کشور، جرم اعلام شد. این قانون اکنون در ماده ۱-۴۳۴ قانون جزایی کنونی فرانسه قید شده است. در دهه ۱۹۶۰ ماده واحده ویژه ای مبنی بر لزوم گزارش تروریسم و جرایم ضدحکومتی، بر قانون افزوده شد (اردنانس ۴ ژوئن ۱۹۴۵) و در پی آن، ماده دیگری مبنی بر لزوم گزارش کودک آزاری^۱ و عدم محافظت از کودکان، به قانون الحاق شد «قانون ۶ جولای ۱۹۷۱». این مفاد اکنون به ترتیب در مواد ۲-۴۳۴ و ۳-۴۳۴ قانون جزایی فعلی فرانسه قرار دارد. در دهه ۱۹۹۰ با اصلاحات صورت گرفته در قانون جزایی فرانسه، دامنه دربرگیری این ماده گسترده تر شد. ماده ۴۰ قانون آیین دادرسی کیفری، متخصصین^۲ را موظف می کند تا هرگونه اطلاعاتی را که در زمینه جرایم جنایی در حیطه شغلی خود کسب می کنند، گزارش دهند. آخرین موردی که در ماده ۶-۲۲۳ به آن اشاره شده است، وظیفه نجات یا ممانعت از جرایم خشونت آمیز است که طبق این ماده لازم است گزارش شوند(نجفی و فدایی، ۱۳۸۷: ۱۶۶ و ۱۶۷). در مالزی نیز کمیته نظارت بر سلامت اداری در سال ۲۰۰۹ با هدف ارائه راه حل ضعف های مدیریت و خدمات عمومی هماهنگ و برخورد با سوءاستفاده از موقعیت های سازمانی در جهت مقابله با فساد شکل گرفت. یکی از برنامه

¹ Abuse child

² Professionals

های راهبردی این کمیته تدوین برنامه تشویق کارکنان گزارش دهنده فساد مدیران می باشد. یکی دیگر از اقدامات صورت گرفته در مالزی تاسیس دفتر شکایات مردمی می باشد. این دفتر با تهیه و ارائه گزارشهای تحلیلی از تعداد و تنوع شکایات رسیده از سازمانهای دولتی و خدمات عمومی و چگونگی اقدامات انجام یافته و برخوردهای آنها با شکایات مردم، بازخوردهای الزم را در اختیار کمیته شکایات مردمی دولت قرار میدهد. به این ترتیب اعضای دولت و نخست وزیر میتوانند با استفاده از این اطلاعات، نسبت به انجام اصلاحات موردنیاز در سازمانهای تابعه دولت، تصمیم گیری کنند. ضمن اینکه گزارشهای این دفتر منتشر شده و از طریق مطبوعات به اطلاع عموم میرسد و مسئولان سازمانها نیز نمی توانند نسبت به شکایات بی تفاوت بمانند(عبدالمناف و همکاران، ۱۳۹۵: ۹-۶). همچنین مالزی در سال ۲۰۱۰ قانونی با عنوان قانون حمایت از افشاکنندگان تصویب نمود. این قانون یک سازوکار حمایتی از افشاکنندگانی است که داوطلبانه برای ارائه گزارش و افشای اطلاعات راجع به فعالیتهای فساد پا پیش می گذارند. همچنین این قانون که مصوب پارلمان در سال ۲۰۱۰ است، عموم مردم از تمام بخشها را به افشای فعالیت های مرتبط با فساد تشویق می کند. حمایت تنها شامل حال کسانی میشود که مایل به افشای هویت خود برای نهاد اعمال قانون باشند. هویت افشاکنندگان و اطلاعات ارائه شده به موجب بندهای قانون از دسترس هر شخص ثالثی مخفی خواهد بود. همچنین به افشاکنندگان مصونیت از هرگونه دعوای مدنی، کیفری و انضباطی به دلیل افشای عمل آلوده به فساد اعطا شده است. حمایت از افشاکنندگان از سوی نهاد اعمال قانون براساس درخواست افشاکننده صورت میپذیرد. انواع حمایتی ای مقرر شده به موجب بخش ۱۱۵(قانون حمایت از افشا کنندگان ۲۰۱۰ شامل موارد زیر است:

۱. جبران خسارت یا غرامت؛
۲. دستور دادگاه یا
۳. هر کمک دیگری که از نظر دادگاه مناسب و ضروری باشد.

به موجب ماده ۳۲ قانون مبارزه با فساد کره جنوبی، هیچ افشاگری نباید مورد تبعیض، اجبار، تحمیل و اقدامات انضباطی توسط سازمان، اداره یا نهادی که در آن کار میکند قرار بگیرد و هر افشاگری که مورد اقدام یکی از موارد بالا قرار گیرد میتواند به کمیسیون مبارزه با فساد گزارش دهد و کمیسیون او را اعاده و به وضعیت سابق خود برمیگرداند(وکیلان و درخشان، ۱۳۹۶: ۲۳۴). در انگلستان بر خلاف لوکزامبورگ افشاکنندگان فساد می توانند ضمن افشای فساد در رسانه ها همچنان از امتیازات مالی و حمایت قانونی برخوردار باشند در حالی که در لوکزامبورگ در صورتی که افشای فساد در رسانه ها صورت گیرد، افشاکننده از امتیازات قانون حمایت از افشاگران فساد نمی تواند استفاده نماید هر چند مورد تعقیب هم قرار نمی گیرد. در سال ۱۹۹۸ قانون افشای

منافع عمومی در انگلستان^۱ به تصویب رسید و تا کنون معتبر لازم الاجرا می‌باشد. از نقاط قوت این قانون شمول بخش خصوصی و حمایت از افشاگران این بخش در کنار بخش عمومی - به استثنای کارکنان نهادهای امنیتی و اطلاعاتی و نیروهای مسلح - است که این موضوع اخیراً در مقررات اتحادیه نیز مورد توجه قرار گرفته است. در صورتی که افشاکننده فساد تحت اقدامات تلافی جویانه قرار گیرد و از این طریق متحمل ضرر و یا آسیبی شود، قانون از او حمایت می‌کند و یا حتی در صورت اخراج از محل کار، این کارفرما است که میبایست اثبات نماید که اخراج وی دلیلی غیر از افشای سوء جریان دارد. علاوه بر این حمایت‌ها، جوایز نقدی نیز به افشاگران فساد پرداخت می‌شود. این جوایز در برخی موارد بسیار گران بها هستند به نحوی که تا ۵ میلیون پوند هم می‌رسد. همچنین بر اساس یک اصل قدیمی کارفرمایان بخش خصوصی نمی‌توانند با استناد به شرط حفظ اسرار و محرمانگی^۲ مندرج در قرارداد؛ کارکنان خود را از افشای سوء جریان‌ها منع کنند و از جهت نقض تعهد قراردادی آنان را محکوم به پرداخت جرایم سنگین مالی نمایند (طاهرخانی، ۱۳۹۷: ۱۳). موارد افشاگری در کانادا بر اساس قانون ضد فساد^۳ شامل مواردی همچون: ۱. هر گونه اعمال خلاف قوانین پارلمان یا مجلس‌های ایالتی ۲. هر گونه مقرراتی که ذیل این قوانین تعیین شده است ۳. سواستفاده از بودجه یا ثروت‌های عمومی ۴. سوء مدیریت فاحش در بخش‌های دولتی ۵. هر گونه عمل یا کاری که منجر به ایجاد یک خطر مشخص برای جان، سلامتی یا امنیت افراد یا محیط زیست می‌شود (به جز خطرانی که به دلیل انجام وظیفه به ناچار وجود دارند) ۶. انحراف جدی از مقرراتی که توسط قانون PSDP تعیین شده است ۷. هر گونه هدایت یا مشورت به شخصی جهت انجام هر یک از تخلفات مذکور می‌شود که حمایت‌های قانونی جبران خسارتی برای هر گونه آسیب یا تهدید را برای افشاکننده به دنبال خواهد داشت.

چگونگی گزارش دهی

یکی از مهمترین بحثها در خصوص فراهم کردن بستری برای گزارش دهی فساد، بررسی مسیرهای گزارش دهی و کیفیت و سهولت بهره‌مندی از این مسیرها است. در نظام حقوقی ایران، مهمترین روش گزارش دهی مردم برای مقابله با فساد، گزارش به دادستان به عنوان مدعی العموم است. مطابق ماده ۶۵ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ هر گاه کسی اعلام کند که خود ناظر وقوع جرمی بوده و جرم مذکور از جرایم غیر قابل گذشت باشد، در صورتی که قرائن و اماراتی مبتنی بر نادرستی اظهارات وی وجود نداشته باشد، این اظهار برای شروع به تعقیب کافی است؛ هر چند قرائن و امارات دیگری برای تعقیب موجود نباشد. گفته شده است دادستان در صورتی

¹ Act Disclosure Interest Public The

² Clause Confidentiality

³ Public Servants Disclosure Protection Act (PSDPA) of 2007

می‌تواند تعقیب کیفری را آغاز کند که اولاً، شروع به تعقیب منوط به شکایت شاکی خصوصی نباشد؛ و ثانیاً، اعلام جرم توسط کسی صورت گیرد که خود وقوع آن را دیده باشد بنابراین مهمترین مسیر گزارش دهی عموم مردم در این ماده معرفی می‌شود که یکی از شرایط محوری آن، «ناظر» بودن شخص گزارش دهنده نسبت به جرم است و در صورتی که شخص گزارش‌دهنده ناظر جرم نبوده، صرفاً می‌تواند گزارش دهد و گزارش او به تنهایی نمی‌تواند موجب شروع به تعقیب شود؛ مگر آن که دلیلی بر صحت ادعا وجود داشته باشد و یا جرم از جرایم علیه امنیت باشد. در کشور ایران برای شهروندان عادی اعلام وقوع جرم به مقامات ذیصلاح قضایی یا انتظامی، از مصادیق اعلام های غیررسمی است و بر خلاف مامورین قانونی که اطلاعات آنان جنبه رسمی و تکلیفی دارد، این نوع اعلام جرم جنبه رسمی ندارد. بدین ترتیب مشارکت شهروندان در فرایند دادرسی کیفری از طریق اعلام وقوع جرم را مبتنی بر حس مشارکت آنان در اداره امور زندگی اجتماعی دانسته اند (قاسمی و غمامی، ۱۳۹۷: ۱۸-۱۷). در عصر حاضر رسانه های اجتماعی نقش منحصر به فردی در اخبار دیجیتال دارند و چالش های جدیدی را برای افرادی که به سوء استفاده از قدرت می پردازند ایجاد می کنند. رسانه های اجتماعی نحوه هضم اخبار در جامعه را دگرگون کرده است. شهروندان همچنانکه می توانند از طریق منابع اینترنتی مختلف، از جمله وبلاگ ها، پروفایل های رسانه های اجتماعی و وب سایت های دولتی، در مورد وقایع جهان اطلاعات کسب کنند به همان شکل هم می توانند به ارائه اطلاعاتی که تخلف مالی یا شغلی یک فرد را نشان می دهد اقدام کنند. هر چند که در برخی موارد نیز این امر اعتماد مردم به لایه های تفسیر رسانه ها را از بین می برد (Ezra, 2019: 2589).

عدم بستر سازی مشارکت مردمی در گزارش فساد

سوال اصلی در کشور ما این است که چرا مردم در گزارش فساد کمتر احساس مسئولیت کرده و موارد تخلف و فساد را اعلام نمی کنند؟ در یکی از تحقیق های صورت گرفته یافته های آن پیمایش نشان می دهد: در پاسخ به این سؤال که «اگر زمانی موردی از فساد» نظیر رشوه خواری، رانت خواری، پارتی بازی، اختلاس و... (را مشاهده کنید و آن را گزارش ندهید حتماً برای خود دلیلی دارید. هریک از این دلایل چقدر در تصمیم شما برای گزارش نکردن نقش دارند؟) رونامه خراسان، سه شنبه ۱۶ مرداد ۱۳۹۷) در تحقیق مذکور علت اصلی عدم گزارش دهی افراد به شرح زیر می باشد:

۱. حدود ۷۲ درصد پاسخ گویان در دسرساز بودن شکایت و گزارش فساد را دلیل اصلی گزارش نکردن فساد دانسته اند.
۲. حدود ۷۸ درصد پاسخ گویان با دشوار بودن اثبات فساد،
۳. ۶۱ درصد با برخورد نکردن با افراد فاسد،

۴. ۶۰ درصد با ترس از شکایت به علت توقف کار،
۵. حدود ۵۹ درصد با اهمیت داده نشدن به شکایت ها و گزارش های فساد،
۶. حدود ۵۲ درصد با عادی شدن موارد فساد،
۷. ۴۹ درصد با اطلاع نداشتن از مرجع برای اعلام فساد،
۸. ۴۰ درصد با نداشتن دلیلی برای گزارش کردن
۹. و ۳۰.۵ درصد نیز با ارتباط نداشتن فساد افراد به فرد دیگر موافق و کاملاً موافق اند.

مشاهده می گردد که عدم حمایت قانونی و بی انگیزگی مردم نسبت به گزارش فساد از دلایل اصلی عدم ایجاد انگیزیه برای گزارش فساد می باشد.

حمایت از افشا کننده فساد در قوانین داخلی

حمایت قانونی از افشاگران موجب بازدارندگی از فساد و بالا رفتن هزینه آن میشود؛ به همین دلیل کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مقابله با فساد در ماده ۳۲ تحت عنوان «حمایت از شهود و کارشناسان و قربانیان» و ماده ۳۳ حمایت از افراد گزارش دهنده را مورد توجه قرار داده است. به موجب ماده ۲۶ قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، اشخاص در موارد ذیل مورد تشویق و ترغیب قرار میگیرند (وکیلان و درخشان، ۱۳۹۶: ۲۳۴):

الف) مدیران، سرپرستان، کارکنان و یا اشخاصی که موفق به شناسایی، کشف و معرفی افراد متخلف مذکور در این قانون گردند، مشروط بر آنکه تخلف یا جرم در مراجع صالح اثبات شود.

ب) مدیران و کارکنان و اشخاص مشمول این قانون که در راه اندازی کامل پایگاه اطلاعاتی مکانیزه تلاش فوق العاده داشته باشند. بنابراین مشاهده میشود در قوانین موجود هرچند به صورت ناکافی از افشاگران حمایت شده است. برخی قواعد کلی را نیز می توان به افشاگر به عنوان شاهد و در قالب حمایت از وی قرار داد. تبصره ماده ۲۴ آیین نامه سازمان بازرسی کل کشور در راستای برقراری تعادل بین حقوق دفاعی تهم و حمایت از شاهد پیش بینی شده است «افشای اطلاعات مربوط به هویت و مشخصات خانوادگی و محل سکونت یا فعالیت شاهد ممنوع است؛ مگر در مواردی که مراجع قضایی به لحاظ ضرورت شرعی یا محاکمه عادلانه و تأمین حق دفاع متهم، افشای هویت وی را لازم بدانند». ماده ۲۱۴ قانون [آیین دادرسی کیفری]، مانع از حق طرفین برای اطلاع از هویت و مشخصات شاهد یا مطلع نیست، مگر اینکه به نظر قاضی رسیدگی کننده بیم خطر در صورت افشای اطلاعات مذکور نیز وجود داشته باشد که در این صورت مقام قضایی باید از انعکاس و افشای اطلاعات مذکور خودداری کند». در ماده ۲۰۶ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ نیز آمده است «تحقیق و بازجویی از شهود و مطلعان قبل از رسیدگی در دادگاه غیرعلنی است». قانون

گذار ما می‌تواند حتی در صورتی که نمی‌خواهد عنوان افشاگر را بیان نماید از عنوان مطلع یا شاهد برای مقابله با فساد بر اساس قواعد مندرج در قوانین استفاده کند. در همین راستا به عنوان مثال در ماده ۲۰۷ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ آمده است «بازپرس از هریک از شهود و مطلعان جداگانه و بدون حضور متهم، تحقیق می‌کند...». علاوه بر این، در بند (الف) ماده ۲۱۴ قانون آیین دادرسی کیفری و فصل دوم آیین نامه اجرایی حمایت از شهود و مطلعان (مواد ۳ تا ۷) به منظور حمایت از شهودی که در معرض خطر جانی یا حیثیتی و یا ضرر مالی قرار دارند، عدم مواجهه حضوری بین شاهد یا مطلع یا شاکی یا متهم پیش بینی شده است.^۱ همچنین به منظور عدم مواجهه حضوری بین شاهد و متهم در راستای حمایت از شاهد، یکی از تدابیر اتخاذی می‌تواند تحصیل شهادت شاهد در اتاق قاضی باشد. در ماده ۲۴ آیین نامه سازمان بازرسی کل کشور مقرر گردیده «در تحقیق از مطلعین و شهود به ترتیب زیر اقدام می‌شود:

الف- چنانچه تحقیق از مطلعین به منظور دستیابی به منابع موثق بوده و به طور کلی جنبه طریقت داشته باشد، بازرس می‌تواند به استماع اظهارات آنان اکتفا نماید...». این ماده که در جهت حمایت از شاهد به تصویب رسیده است، اجازه می‌دهد که تنها بازرس اظهارات شاهد را استماع نماید و لزومی به حضور شاهد در مقابل متهم یا در دادگاه نیست و حتی شاهد جهت جلوگیری از افشای هویت خود ملزم به امضای اظهارات خود که مکتوب شده نیز نمی‌باشد. حمایت از گزارش دهنده در قالب جبران خسارت نیز از مواردی است که بعضاً در قانون ما پیش بینی گردیده است. و این وظیفه طبق تبصره ماده ۱۷ قانون ارتقای سلامت نظام اداری به وزارت اطلاعات سپرده شده است تا با همکاری وزارت دادگستری قواعد مربوط به «نوع و میزان جبران خسارت» گزارش دهندگان را تهیه کند. در حال حاضر نسبت به نحوه جبران خسارت گزارش دهندگان، مطابق ماده پیشگفته این حق به رسمیت شناخته شده است که در صورت عدم امکان جبران فوری خسارت از ناحیه واردکننده خسارت، دولت این خسارت را جبران کند و خود جانشین زیان دیده شده، از واردکننده خسارت این مبلغ را مطالبه نماید (رستمی و قاسمی، ۱۳۹۷: ۳۴۷). همچنین در نظر گرفتن پاداش های مالی جذابی نیز یکی از ابزارهایی است که به منظور تشویق و حمایت از گزارش دهندگان تخلف مورد استفاده قرار می‌گیرد. این پاداش ها می‌تواند هزینه های مادی گزارش تخلف مانند هزینه زمانی افراد و هزینه های مربوط به دادرسی را پوشش دهد. همچنین این تشویق ها با ایجاد به شکل گیری مؤسسات حقوقی خصوصی منجر می‌شود که به ناشناس گزار شده‌ندگان تخلف کمک می‌کنند. این مؤسسات با هدف به دست آوردن مشوق های مادی، از طرف فرد گزارش

^۱. ماده ۲۱۴ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ «... هرگاه بیم خطر جانی یا حیثیتی و یا ضرر مالی نسبت به شاهد یا مطلع و یا خانواده آنان وجود داشته باشد، اما استماع اظهارات آنان ضروری باشد. بازپرس به منظور حمایت از شاهد یا مطلع و یا ذکر علت در پرونده، تدابیر زیر را اتخاذ می‌کند:
الف- عدم مواجهه حضوری بین شاهد یا مطلع یا شاکی یا متهم؛ ...».

دهنده، به صورت نیابتی و تخصصی، اثبات تخلفات را پیگیری می کنند. وجود چنین مؤسساتی باعث می شود که اولاً گزارش هایی که مدارک کافی ندارند به صورت خودکار حذف شوند چراکه این شرکت های خصوصی وقت خود را صرف پرونده هایی که احتمال به نتیجه نرسیدن آنها زیاد باشد، نمی کنند. ثانیاً پرونده های پیچیده ای که تحلیل آنها نیاز به تخصص های حقوقی دارد، تنها از طریق این سازوکار امکان پیگیری دارند. در ادامه خلاصه ای از برخی قوانین پایه ای ایالات متحده که به منظور تشویق گزارش دهندگان تخلف به تصویب رسیده است ذکر می شود. بنابراین در کلیت امر نظام پاداش می تواند از عوامل موثر انگیزشی تلقی گردد.

ایجاد انگیزه برای گزارش دهی

کشورهای توسعه یافته با اتکاء بر نظام حقوقی خود توانسته اند حداکثر استفاده را از ظرفیت عموم جامعه داشته باشند و با تعبیه مدل های سوت زنی، سیستم کارآمد و پویایی از اخذ گزارش های مردمی و ارزیابی و راستی آزمایی آنها را راه اندازی کنند. یعنی به نوعی عموم جامعه را کاشف قلمداد کرده و حتی حق الکشف و پاداش های بسیار قابل تأملی نیز در نظر گرفته اند (معاونت پژوهش های اقتصادی، ۱۳۹۷: ۱۵). البته مدل های سوت زنی (گزارشگری تخلف) با سامانه های پاسخگویی به شکایات و رویه های انتقادات و پیشنهادات متفاوت است و الزامات و اقتضائاتی در مسیر تحقق و بهره برداری دارد. از مهمترین الزامات آن، مصونیت فرد گزارش دهنده تخلف و همچنین ایجاد ارتباط دوطرفه بین دستگاه دولتی و فرد گزارش دهنده است. با این وصف که گزارش تخلف نباید آسیبی به جایگاه و موقعیت فرد گزارش دهنده وارد کند و ازسوی دیگر، نهاد و سازمان دولتی نیز موظف باشد که فرد گزارش دهنده را مستمراً در جریان بررسی مورد ادعا قرار دهد و به گزارش ثبت شده پاسخگو باشد. این الزامات باعث میشود ساختار انگیزشی افراد جامعه برای رصد فعال فضای اقتصادی و اداری کشور و احساس تعلق آنها به مسائل اساسی اصلاح گردد و فضای ناامنی برای متخلفان و مفسدان ایجاد شود. در برهه کنونی، سامانه ها و درگاه های مختلفی به اخذ گزارش اقدام میکنند (ظرفیت های متعددی وجود دارد) اما اغلب با ناکارآمدی روبرو هستند، یا اینکه به دلیل نگرش قدیمی حاکم بر نظارت (نظارت نیاز به نیروی انسانی و ناظران متعدد دارد)، نیروی انسانی برای ارزیابی گزارشها ندارند. اگر هم در برخی از نهادها مشاهده میکنیم که گزارشها مردمی مورد ارزیابی قرار نمیگیرند، اما اغلب، هیچ اطلاعی به فرد گزارش دهنده نمیدهند و به نوعی رابطه با مردم را رابطه یکطرفه تلقی میکنند. اگرچه به طور کامل نباید و نمیتوان مدل پیاده شده در کشورهای دیگر (گزارشگری تخلف) را در ایران عملیاتی کرد، اما با توجه با ساخت ارزشی اجتماع، نهادهای مدنی و سازمانهای مردم نهاد، ظرفیت بسیار اساسی برای پیشبرد این امر وجود دارد. البته منوط به فراهم نمودن الزامات حقوقی و اجتماعی آن.

جمهوری اسلامی ایران از معدود کشورهایی است که هیات حاکمه و در راس آن رهبری نظام به وجود لایه های مختلف مشارکت مردم در حاکمیت و گسترش مردم سالاری دینی تاکید نموده است. فساد از مهمترین چالش های هر سیستم حاکمیتی است که تدوین سیاست ها درست و مشارکت دادن مردم در مقابله با این پدیده جرم زا سبب افزایش مسئولیت پذیری اجتماعی، کاهش فاصله طبقاتی و گسترش رفاه بیشتر همگانی خواهد شد. از مهمترین موارد لازم برای تدوین مقررات مربوط به گزارش دهی باید به تامین امنیت گزارش دهندگان، تسهیل روند گزارش دهی، ایجاد انگیزه مادی و معنوی برای گزارش دهنده، حمایت شغلی و منع اخراج از شغل، جبران خسارت های وارده در صورت ایراد خسارت اشاره نمود. در حقوق داخلی ما هر چند که قواعدی در قوانینی مانند قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، قانون حمایت از آمران به معروف و ناهیان از منکر، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد، قانون آئین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ وجود دارد اما به نظر می رسد با تصویب و توسعه طرح تشویق مالی افشاگران فساد بتوان گامی موثر در بالا بردن مشارکت مردم قرار داد هر چند که تنها در نظر گرفتن پاداش مالی مثر ثمر نخواهد بود. یک طرح تشویقی برای گزارش دهی باید علاوه بر حفظ امنیت فردی اصل محرمانگی هویتی را نیز در نظر داشته، به تبیین راههای گزارش دهی مردمی پرداخته و سپس پاداش مالی را نیز در نظر بگیرد.

۱. معاونت پژوهش‌های اقتصادی، پیشگیری و مبارزه با فساد. راهبردهای قوه مقننه در پیشگیری از وقوع فساد، دفتر: مطالعات اقتصاد بخش عمومی، تیرماه ۱۳۹۷
۲. حبیب زاده، اصحاب، افخمی، حسین، نادر پور، محمد رضا، « بررسی نقش دوگانه رسانه های جمعی در پیشگیری و وقوع جرایم » فصلنامه علمی پژوهشی انتظام اجتماعی، تهران، سال اول، شماره دوم، تابستان ۱۳۸۸
۳. خلیلی اردکانی، محمد علی، رضایی، محمد، رحیمی، علی، یوسفوند، حسین، ارزیابی اجرای رویکرد پلیس جامعه محور در ایران (مقایسه تطبیقی اجرای رویکرد جامعه محوری در پلیس ایران و آمریکا)، فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی، سال دهم، شماره اول، بهار ۱۳۹۴
۴. عبدالمناف، محمد ترمیز، سن گوپت، جایانت ها کمار، در راه کشوری عاری از فساد؛ اقدامات مبارزه با فساد در مالزی، مترجم آیت باقری؛ مرکز مطالعات و پژوهش های سلامت اداری و مبارزه با فساد، نشر علوم اجتماعی، تهران، ۱۳۹۵
۵. طاهرخانی، امین، آرامهر، حمید، حمایت قانونی و تشویق مالی افشاکنندگان فساد، مجله تحولات قضایی، شماره دوم، زمستان ۱۳۹۶ و بهار ۱۳۹۷
۶. طاهرخانی، امین، دستورالعمل حمایت و تشویق افشاکنندگان فساد (کمیسیون اروپا- آوریل ۲۰۱۸)، مجله تحولات قضایی، شماره سوم، پاییز و تابستان ۱۳۹۷
۷. قاسمی، محمدرضا، غمامی، سید محمد مهدی، مطالعه ی تطبیقی قاعده ی ایجاد انگیزه برای گزارش دهی فساد و سازکارهای حقوقی برای تحقق آن، فصلنام هی تعالی حقوق، دوره ی جدید شماره ی ۲۱، ۱۳۹۷
۸. رستمی، ولی، قاسمی، محمدرضا، سازوکارهای حقوقی فعالسازی ظرفیت گزارشدهندگان مردمی فساد با مطالعه تطبیقی ایران و امریکا، مطالعات حقوق تطبیقی، دوره ۹، شماره ۲، پاییز و زمستان ۱۳۹۷
۹. نجفی توانا، علی؛ فدایی، حسن، الزام افراد عادی به گزارش جرم در حقوق ایران و فرانسه، مجله حقوق اسلامی، شماره ۱۹، زمستان ۱۳۸۷
۱۰. وکیلان، حسن، درخشان، داور، بررسی کارایی قوانین افشای اموال در کاهش فساد اداری با رویکرد تطبیقی، دوفصلنامه ی علمی-پژوهشی دیدگاههای حقوق قضایی، شماره ی ۷۷ و ۷۸، بهار و تابستان ۱۳۹۶

11. Alan DOIG, CORRUPTION REPORT: FINDINGS, ANALYSIS and RECOMMENDATIONS, Ethics for the Prevention of Corruption in Turkey, Council of Ethics for the Public Service, November 2009, p: 34 : <https://rm.coe.int/16806ee056>
12. Rick Stapenhurst; Sahr John Kpundeh, Curbing corruption : toward a model for building national integrity, Publisher: Washington, D.C. : World Bank, 1999.
13. Daniel Kaufmann, Governance Redux: the Empirical Challenge, in THE GLOBAL COMPETITIVENESS REPORT (Michael E. Porter et al. eds., 2003), available at <http://www.worldbank.org/wbi/governance/pubs/govredux.html>.
14. Daniel Kaufmann, "Listening to Stakeholders' Views about Corruption in Their Countries," Harvard Institute for International Development, January 1997
15. Daniel Kaufmann, Revisiting Anti-Corruption Strategies: Tilt towards Incentive Driven Approaches?, in Corruption and Integrity Improvement Initiatives in Developing Countries 63, 64 (1998), available at <http://magnet.undp.org/Docs/efa/corruption/Chapter04.pdf>
16. Ezra D. Dunkle-Polier, Shielding the "Enemy of the People": Protecting the Reporter's Privilege in the Age of Social Media, 60 B.C.L. Rev. 2581 (2019), <https://lawdigitalcommons.bc.edu/bclr/vol60/iss8/9>
17. Heike Goudriaan, Geboren te Assen, REPORTING CRIME Effects of Social Context on the Decision of Victims to Notify the Police, Universal Press, Veenendaal, 2006
18. Hoffman, Susan J. (1984) "Statutes Establishing a Duty to Report Crimes or Render Assistance to Strangers: Making Apathy Criminal," Kentucky Law Journal: Vol. 72 : Iss. 4 , Article 5. p: 833 Available at: <https://uknowledge.uky.edu/klj/vol72/iss4/5>
19. Susan Rose-Ackerman, Governance and Corruption, Edited by Bjørn Lomborg, Aarhus Universitet, Denmark Publisher: Cambridge University Press ۲۰۰۲: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511492624.007>
20. Warren, Leslie A. (1994) "A Critique of an Illegal Conduct Limitation on the Reporters' Privilege Not to Testify," Federal Communications Law Journal: Vol. 46 : Iss. 3 , Article 6 Available at: <https://www.repository.law.indiana.edu/fclj/vol46/iss3/6>

وب سایت ها

21. <http://www.undp.org/policy/practicenotes.htm>
22. <http://www.un.org/Depts/ptd/global.htm>
23. <http://www.oecd.org/dataoecd/14/44/19936969.pdf>

24. <http://www1.worldbank.org/publicsector/anticorrupt/corruptn/corruptn.pdf>
25. <http://idbdocs.iadb.org/wsdocs/getdocument.aspx?docnum=351821>.
26. <http://www.tccim.ir/Images/Docs/6.pptx.pdf>
27. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3066>
28. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3377>
29. <http://khorasannews.com/newspaper/PagePDF/79486>
30. UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME, ANTI-CORRUPTION PRACTICE NOTE (Feb. 2004), available at <http://www.undp.org/policy/practicenotes.htm>
31. ORGANIZATION FOR ECONOMIC COOPERATION AND DEVELOPMENT, SYNTHESIS OF LESSONS LEARNED OF DONOR PRACTICES IN FIGHTING CORRUPTION 6 (June 23, 2003), <http://www.oecd.org/dataoecd/14/44/19936969.pdf>
32. Examples are Australia, Bolivia, Botswana, Hong Kong, Indonesia, Jamaica, Kenya, Singapore, Thailand, and Uganda. See JEREMY POPE, CONFRONTING CORRUPTION: THE ELEMENTS OF A NATIONAL INTEGRITY SYSTEM 307 (2000).
33. Helping Countries Combat Corruption, The Role of the World Bank, Poverty Reduction and Economic Management THE WORLD BANK, SEPTEMBER 1997,; <http://www1.worldbank.org/publicsector/anticorrupt/corruptn/corruptn.pdf>

گزارش رونامه خراسان، سه شنبه ۱۶ مرداد ۱۳۹۷. ۲۴ ذی القعدة ۱۴۳۹، شماره ۱۹۸۸، ص ۹ قابل مشاهده در:

<http://khorasannews.com/newspaper/PagePDF/79486>